

Wdrażanie dyrektywy azotanowej w Polsce

Struktura instytucjonalna i podział zadań

Program azotanowy i zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej

Departament Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej

26 września 2019 r.

Charakterystyka rolnictwa w Polsce

Ponad 1,4 mln gospodarstw rolnych użytkuje łącznie 14,7 mln ha użytków rolnych (47% pow. kraju)

53,3% gospodarstw rolnych to gospodarstwa małe (< 5 ha UR)

2,4% gospodarstw rolnych to gospodarstwa duże (> 50 ha UR)

Powierzchnia zasiewów wynosi 10,8 mln ha (głównie zboża)

Wzrasta pogłowie bydła (6,2 mln szt.) maleje pogłowie trzody chlewnej (11 mln szt.)

Zużycie nawozów mineralnych w przeliczeniu na czysty składnik (NPK) kształtuje się na poziomie 142 kg NPK/ha.

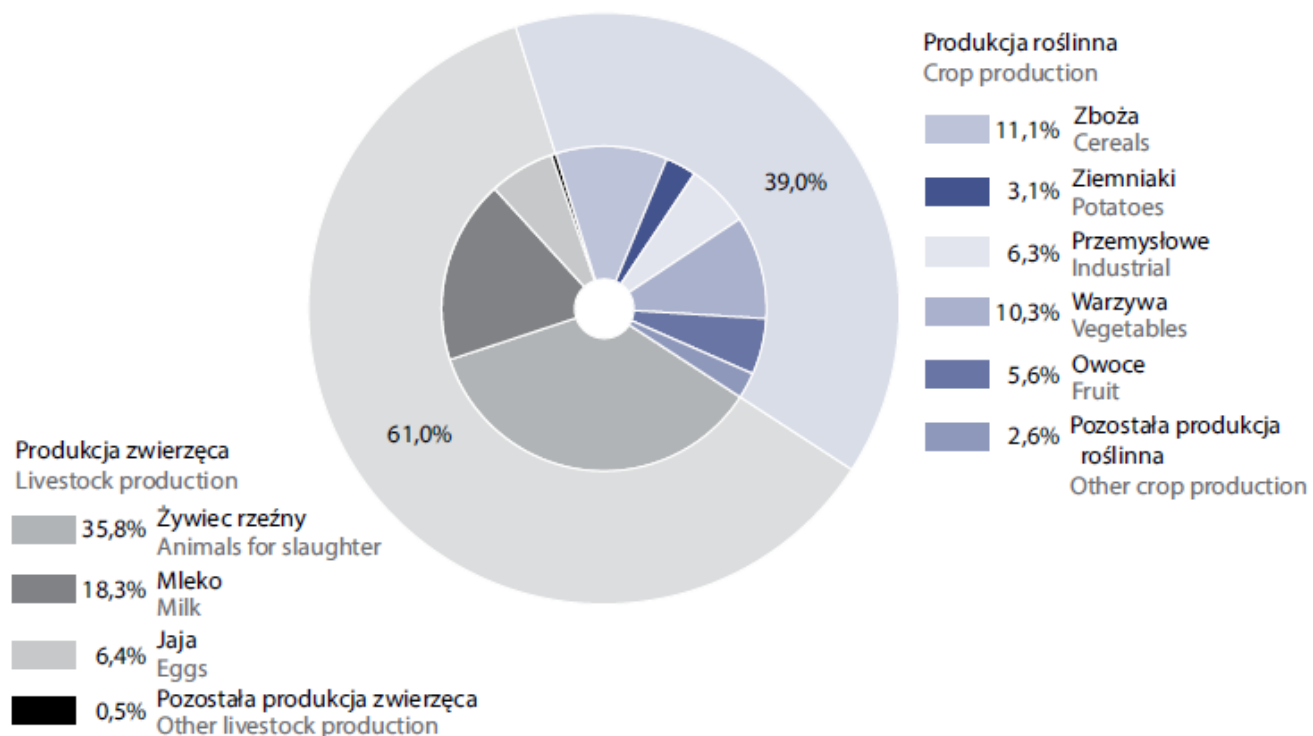
Udział rolnictwa w gospodarce narodowej maleje i w 2016 r. wynosił 2,4% polskiego PKB

Źródło danych: GUS, Rolnictwo w 2018 r.

Struktura produkcji rolniczej

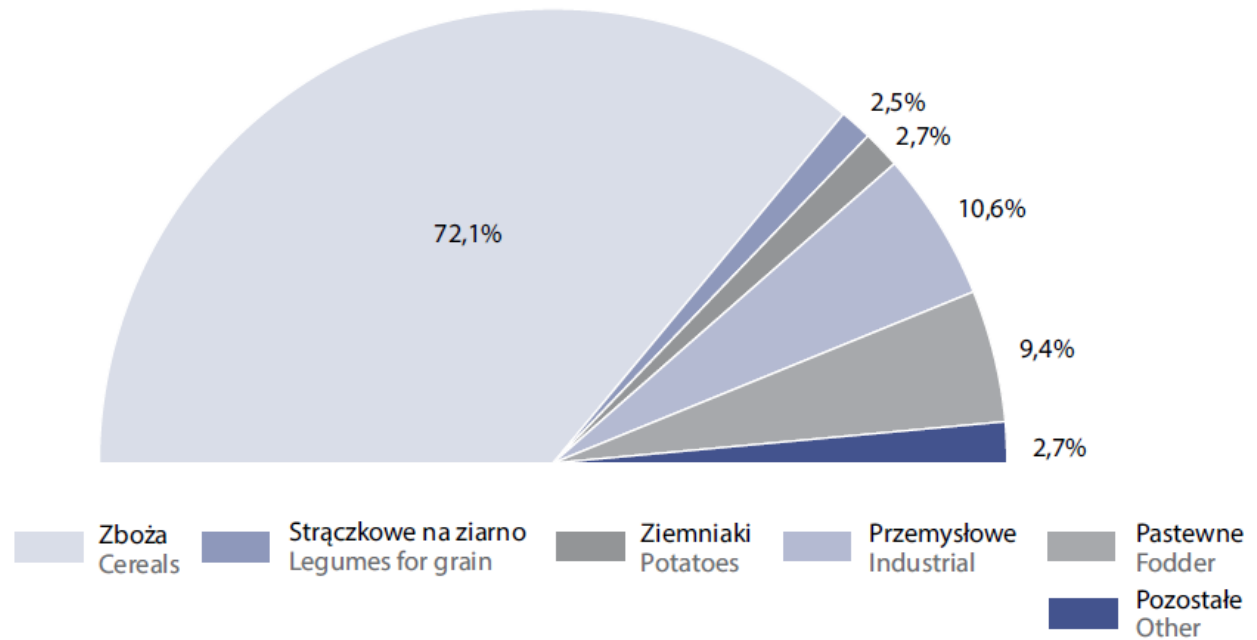
Struktura towarowej produkcji rolniczej w 2018 r.
Structure of market agricultural production in 2018

Struktura powierzchni zasiewów

Struktura powierzchni zasiewów w 2018 r.

The structure of sowing area in 2018

Wdrażanie dyrektywy azotanowej w Polsce

Polska rozpoczęła wdrażanie dyrektywy azotanowej 1 maja 2004 r. wraz z przystąpieniem do UE

Dyrektywa jest wdrażana w 4-letnich cyklach

Od maja 2016 r. do kwietnia 2020 r. realizujemy 4. cykl wdrażania dyrektywy

4. cykl to okres przejściowy między podejściem opartym na wyznaczaniu OSN i podejściem ogólnokrajowym

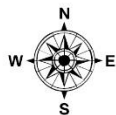
Do 2016 r. programy działań były ustanawiane tylko dla OSN przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej jako akty prawa miejscowego (zgodnie z art. 3.2 DA)

Od 2017 r. wdrożono nowe podejście polegające na opracowaniu jednego programu działań jako rozporządzenia Rady Ministrów (zgodnie z art. 3.5 DA)

Wdrażanie dyrektywy azotanowej w latach 2004 - 2016

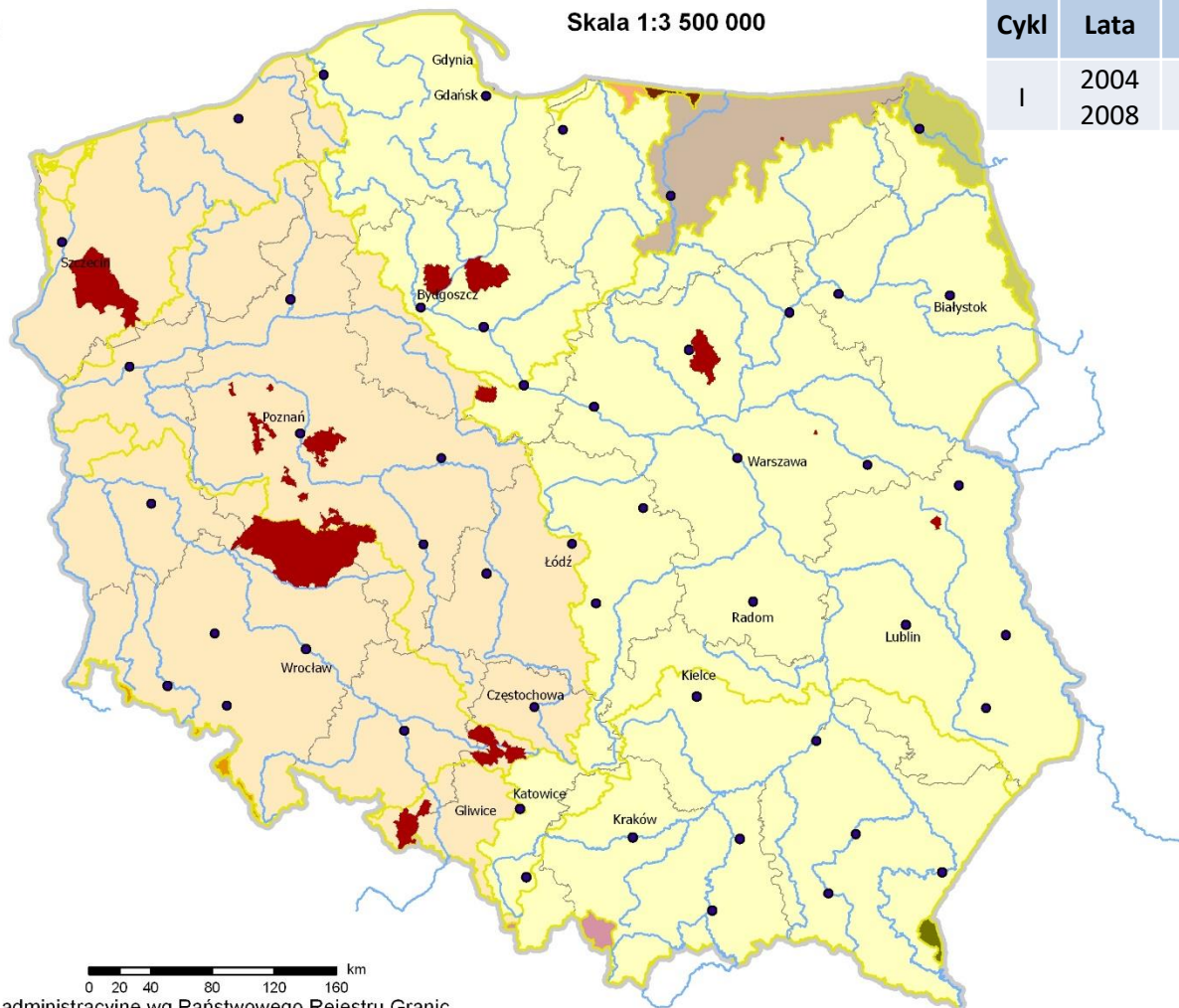

Obszary szczególnie narażone na azotany pochodzenia rolniczego - stan na 2004 rok

Skala 1:3 500 000

Cykl	Lata	Liczba OSN	Pow. [km ²]	Pow. [%]
I	2004 2008	21	6 263,25	2

0 20 40 80 120 160 km

Granice administracyjne wg Państwowego Rejestru Granic

Legenda

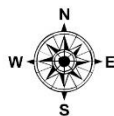
- OSN 2004
  - Wybrane rzeki
  - Regiony Wodne
  - Granice województw
- Obszary dorzeczy**
- obszar dorzecza Dniestru
  - obszar dorzecza Dunaju
  - obszar dorzecza Jarft
  - obszar dorzecza Niemna
  - obszar dorzecza Odry
  - obszar dorzecza Pregoly
  - obszar dorzecza Ucker
  - obszar dorzecza Wisły
  - obszar dorzecza Łaby
  - obszar dorzecza Świeży

Wdrażanie dyrektywy azotanowej w latach 2004 - 2016

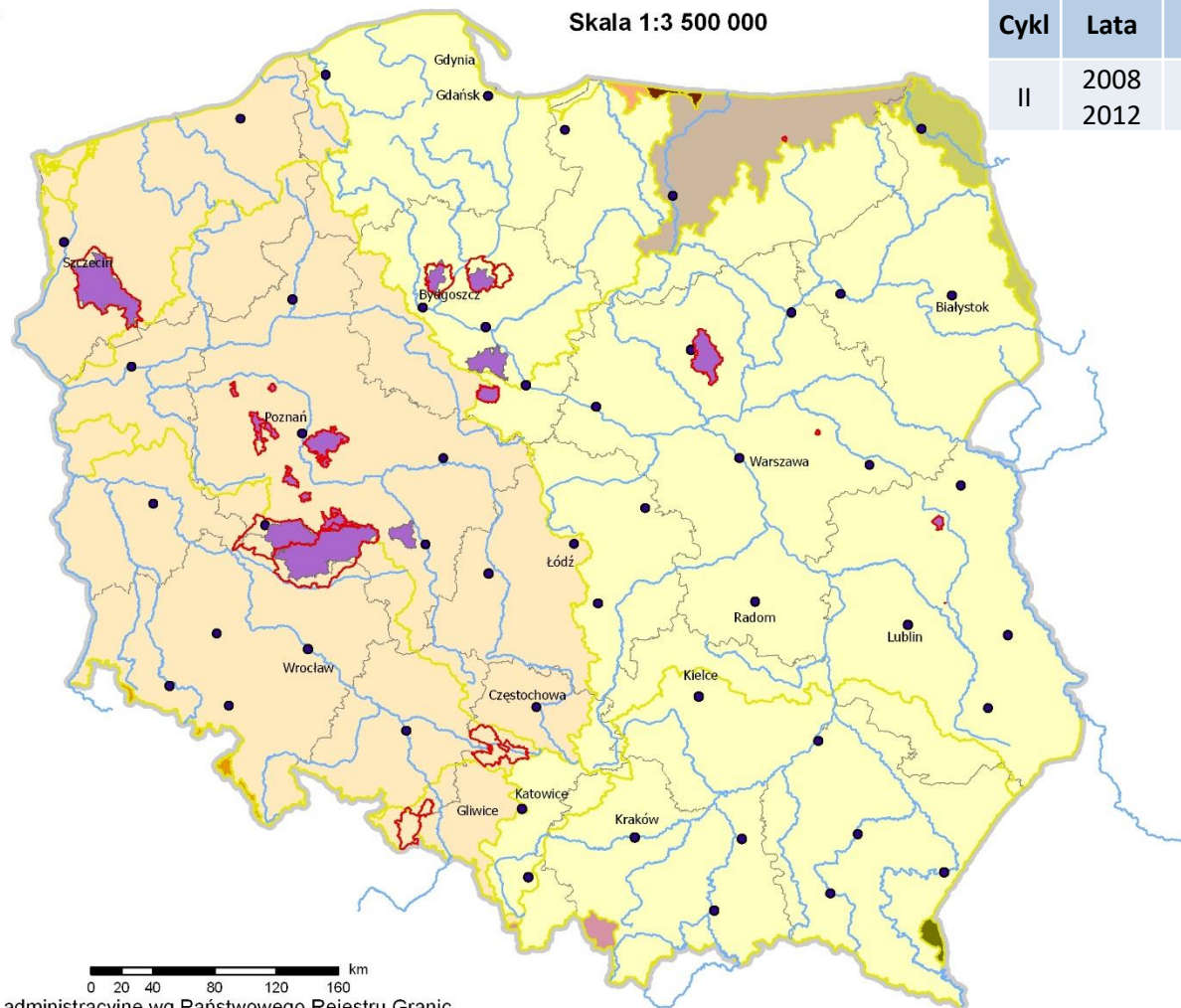

Obszary szczególnie narażone na azotany pochodzenia rolniczego - zmiany (2004 i 2008 rok)

Skala 1:3 500 000

Cykl	Lata	Liczba OSN	Pow. [km ²]	Pow. [%]
II	2008 2012	19	4 623,14	1,49

Legenda

- OSN 2004
- OSN 2008
- Wybrane rzeki
- Regiony Wodne
- granice województw

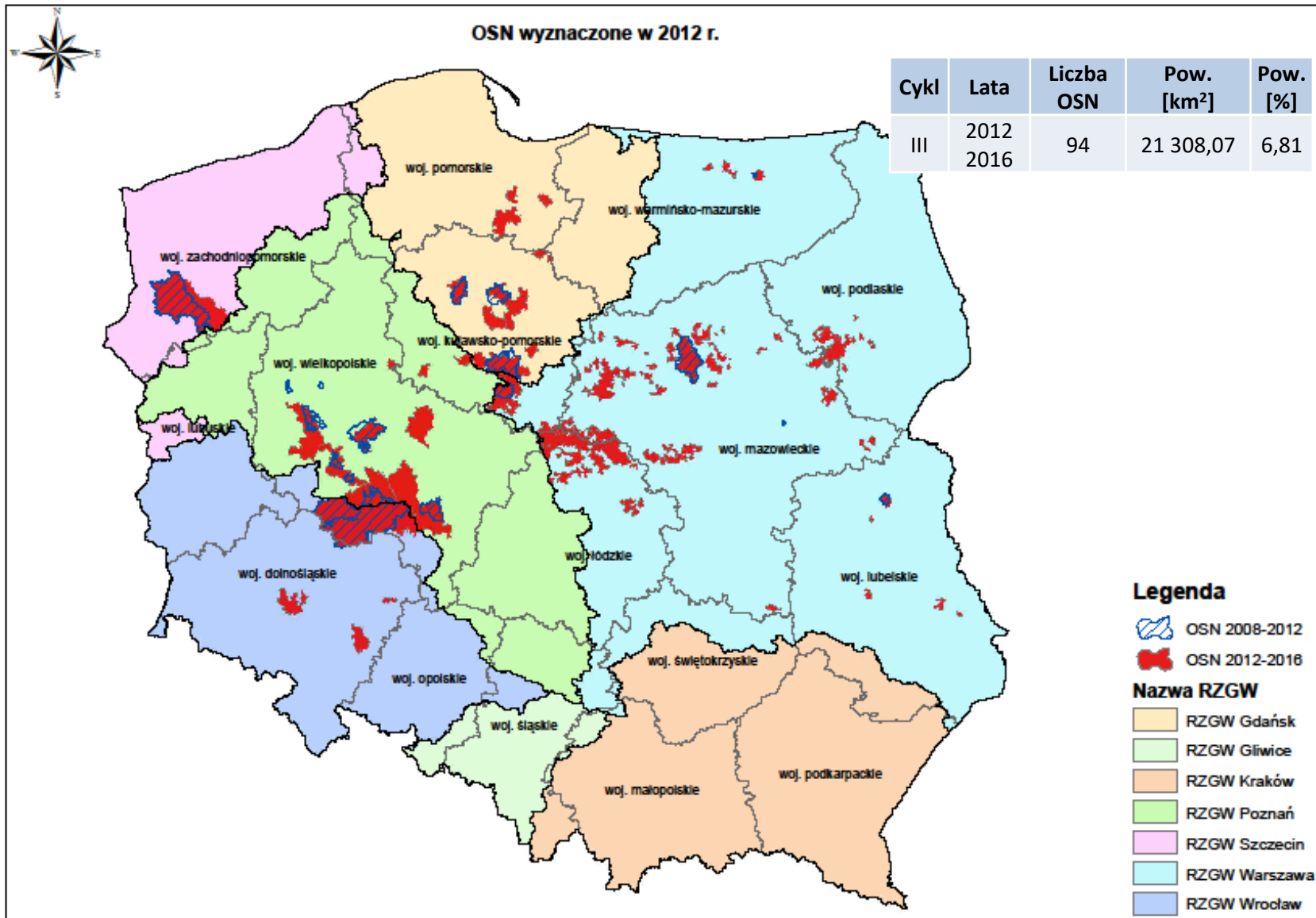
Obszary dorzeczy

- obszar dorzecza Dniestru
- obszar dorzecza Dunaju
- obszar dorzecza Jarft
- obszar dorzecza Niemna
- obszar dorzecza Odry
- obszar dorzecza Pregoly
- obszar dorzecza Ucker
- obszar dorzecza Wisły
- obszar dorzecza Łaby
- obszar dorzecza Świeży

0 20 40 80 120 160 km

Granice administracyjne wg Państwowego Rejestru Granic

Wdrażanie dyrektywy azotanowej w latach 2004 - 2016

Stanowisko Komisji Europejskiej

Od 2010 r. postępowanie naruszeniowe KE w sprawie niewłaściwego wdrożenia dyrektywy azotanowej w Polsce

Główne zarzuty KE:

- niewystarczające wyznaczenie wód wrażliwych i OSN,
- niewystarczające ograniczenia w zakresie nawożenia na gruntach o dużym nachyleniu,
- zakaz stosowania nawozów nie odzwierciedlający warunków klimatycznych w Polsce.

Po wyrok TSUE z 20 listopada 2014 r. rozpoczęto prace legislacyjne zmierzające do objęcia całego kraju jednym programem działań.

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne

Wprowadzenie nowego podejścia do wdrażania dyrektywy azotanowej zgodnie z art. 3.5 DA

Odejście od wyznaczania obszarów szczególnie narażonych na rzecz jednego ogólnokrajowego programu działań

Program zawiera działania obowiązkowe zgodnie z art. 5 DA

Program działań jako rozporządzenie Rady Ministrów jest źródłem powszechnie obowiązującego prawa.

Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej zawiera działania dobrowolne zgodnie z art. 4 DA

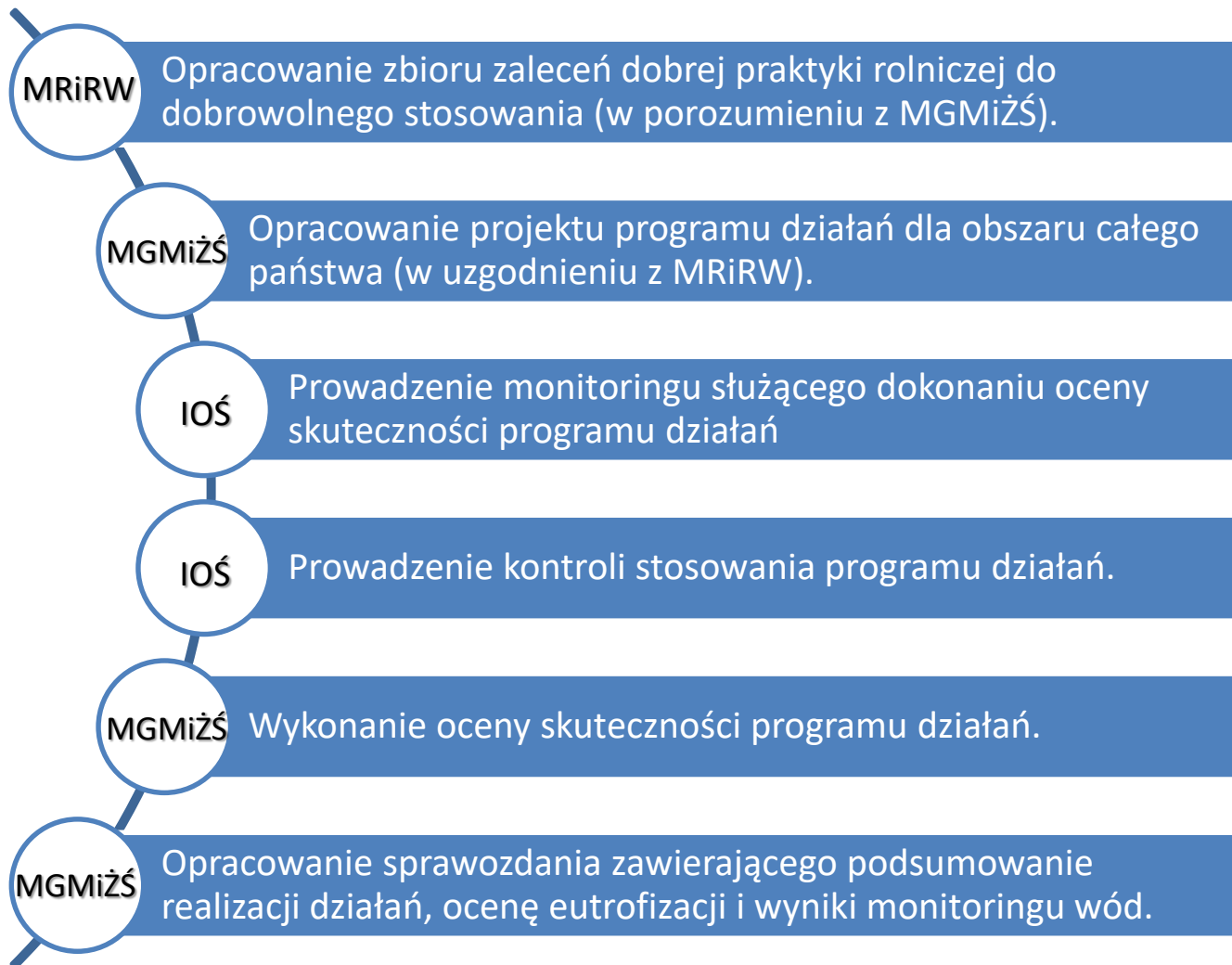
Wprowadzono system kontroli stosowania programu działań realizowany przez Inspekcję Ochrony Środowiska

Obowiązek prowadzenia monitoringu służącego dokonaniu oceny skuteczności programu działań

Instytucje wdrażające dyrektywę azotanową w Polsce

Obowiązki wynikające z ustawy Prawo wodne

Przegląd najważniejszych działań w Programie

1. Ustalenie warunków rolniczego wykorzystania nawozów azotowych w pobliżu wód, na terenach o dużym nachyleniu, na glebach zamrzniętych, zalanych wodą lub przykrytych śniegiem.
2. Wprowadzenie terminów, w których dozwolone jest rolnicze wykorzystanie nawozów.
3. Określenie warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami.
4. Ustalenie sposobu obliczania rocznej dawki nawozów naturalnych zawierającej nie więcej niż 170 kgN/ha.
5. Wprowadzenie obowiązku opracowywania planu nawożenia azotem.

Ograniczenie stosowania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych

Na gruntach rolnych od brzegu:				
Rodzaj nawozu	jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha	cieków naturalnych	rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m/10 m*	5 m/10 m*	5 m/10 m*	5 m/10 m*
Gnojowica	10 m/15 m*	10 m/15 m*	10 m/15 m*	10 m/15 m*
Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozu	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha	ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1566 i 2180 oraz z 2018 r. poz. 650 i 710)	obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego	
Wszystkie rodzaje nawozów	20 m/25 m*	20 m/25 m*	20 m/25 m*	

* Odległości dotyczące terenów o dużym nachyleniu, tj. większym niż 10 %

Ograniczenie stosowania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych

Zakaz dotyczy wszystkich rodzajów nawozów zawierających azot

Możliwość zmniejszenia odległości o połowę w przypadku zastosowania urządzeń aplikujących nawozy bezpośrednio do gleby lub w przypadku podzielenia pełnej dawki na co najmniej 3 równe dawki w odstępach co najmniej 14 dni

Zakaz mycia rozsiewaczy i sprzętu do aplikacji nawozów oraz rozlewania wody z ich mycia w odległości mniejszej niż 25 m od wód jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej

Zakaz przechowywania nawozów na terenie o dużym nachyleniu w odległości 25 m od wód jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej

Okresy nawożenia

Rodzaj nawozów Rodzaj gruntów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Grunty orne	1 marca – 20 października	1 marca – 31 października
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu	1 marca – 15 października	
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu	1 marca – 25 października	
Uprawy trwałe	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Uprawy wieloletnie		
Trwałe użytki zielone		

Istnieje możliwość wydłużenia terminów nawożenia w przypadku podmiotów zakładających uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach, a także w przypadku wystąpienia niekorzystnych warunków pogodowych (np.: nadmierne opady lub susza)

Warunki przechowywania nawozów naturalnych

Nawozy naturalne przechowuje się w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Pojemność zbiorników na nawozy naturalne płynne – 6 miesięcy.
Powierzchnia miejsc na nawozy naturalne stałe – 5 miesięcy.

Możliwość czasowego przechowywania obornika bezpośrednio na gruncie nie dłużej niż 6 miesięcy od dnia utworzenia każdej z przyzm.

Terminy na dostosowanie

gospodarstwa wielkotowarowe
(> 210 DJP)

mniejsze gospodarstwa
≤ 210 DJP

Plan nawożenia azotem

- opracowuje plan zgodnie z zasadami dobrej praktyki rolniczej, na podstawie składu chemicznego nawozów oraz potrzeb pokarmowych roślin i zasobności gleb

- uzyskuje pozytywną opinię okręgowej stacji chemiczno-rolniczej o tym planie, nie później niż do dnia rozpoczęcia stosowania nawozu naturalnego lub pofermentu

- doręcza wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz wioś kopię planu wraz z pozytywną opinią okręgowej stacji

- opracowuje plan z uwzględnieniem sposobu obliczania dawki nawozów azotowych mineralnych – uproszczonego bilansu azotu, albo przy zastosowaniu programu nawozowego obejmującego wymagania dla uproszczonego bilansu azotu

Sposób dokumentowania realizacji Programu

Podmioty prowadzące produkcję rolną na powierzchni ≥ 10 ha użytków rolnych lub utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie ≥ 10 DJP wg stanu średniorocznego

- posiadają plan nawożenia azotem albo obliczenia maksymalnych dawek azotu,
- prowadzą ewidencję zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem.

Wszystkie podmioty prowadzące produkcję rolną przechowują:

- umowy zbytu nawozów naturalnych,
- dokumentację terminu zbioru, daty stosowania nawozu, zastosowanych nawozów i ich dawek oraz terminu siewu jesiennej uprawy w przypadku zakładania uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach,
- mapę lub szkic działki z zaznaczoną lokalizacją przyzmy oraz datą złożenia obornika.

Dokumenty przechowuje się przez okres 3 lat od dnia zakończenia nawożenia wykonanego na podstawie posiadanego planu nawożenia azotem albo obliczeń maksymalnych dawek azotu oraz 3 lat od dnia zakończenia przechowywania obornika w przypadku mapy lub szkicu z lokalizacją przyzmy.

Informacje uzupełniające

Pytania i odpowiedzi do Programu azotanowego

Najczęściej zadawane pytania do Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu (tzw. Programu azotanowego)

I. Stosowana terminologia

Czy stosowana w Programie azotanowym definicja nawozów naturalnych obejmuje również frakcję stałą gnojowicy po separacji?

Tak, definicja nawozów naturalnych stosowana w Programie azotanowym obejmuje również nawóz naturalny w formie przetworzonej. Frakcja stała gnojowicy może być składowana na płytach, natomiast frakcja płynna magazynowana jest w zbiornikach.

Czy obornik, gnojowica, poferment z biogazowni i inne nawozy organiczne można traktować jako nawozy wieloskładnikowe?

Nawozy wieloskładnikowe to nawozy zawierające co najmniej dwa składniki pokarmowe, tj. N, P, K, Ca, czy też Mg, tak więc termin „nawozy wieloskładnikowe” odnosi się również do nawozów naturalnych i organicznych.

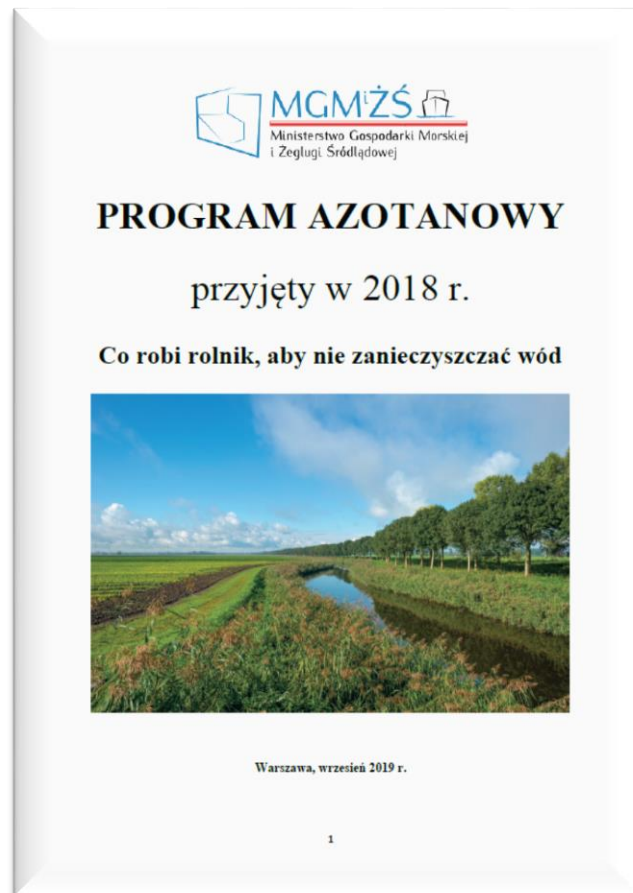
II. Ograniczenie rolniczego wykorzystania nawozów

Czy węże wlezione można uznać za urządzenia aplikujące nawóz bezpośrednio do gleby, pozwalające na zmniejszenie odległości, w jakich nie stosuje się nawozów w pobliżu wód?

Tak, stosując węże wlezione można zmniejszyć odległości określone w tabeli 1 Programu azotanowego o połowę.

III. Okresy nawożenia

W jakich terminach można stosować nawozy organiczne takie jak poferment z biogazowni lub odpady poddawane obróbce w procesie odzysku R10?

 MGMiŻS
Ministerstwo Gospodarki Morskiej
i Żeglugi Śródlądowej

PROGRAM AZOTANOWY

przyjęty w 2018 r.

Co robi rolnik, aby nie zanieczyszczać wód

Warszawa, wrzesień 2019 r.

1

Zalecenia do dobrowolnego stosowania

ZBIÓR ZALECEŃ DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ

mający na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami
pochodzącymi ze źródeł rolniczych

Warszawa, luty 2019 r.

MINISTERSTWO ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

KODEKS DORADCZY DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ DOTYCZĄCY OGRANICZENIA EMISJI AMONIAKU

Opracowany pod redakcją ITP w Falentach przez:

Warszawa, 2019

Dziękuję za uwagę

www.mgm.gov.pl

facebook.com/mgmizs

twitter.com/mgmizs_gov_pl